Fərid Fikrət oğlu BABAYEV
i.f.d., dosent, BDU
farid.babayev.bsu@gmail.com
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2024.02.021

AZƏRBAYCANDA QİDA SƏNAYESİNİN İNKİŞAFINDA SƏNAYE ZONALARININ ROLU

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - sənaye zonalarının Azərbaycanda qida sənayesinin inkişafı və müasirləşməsinə necə töhfə verdiyini təhlil etməkdir.

İşin metodologiyası məlumat toplamaq, təhlil etmək və şərh etmək üçün çoxşaxəli yanaşmanı əhatə edir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - siyasətçiləri və sənayedə maraqlı tərəfləri Azərbaycanın qida sənayesinin inkişafında sənaye zonalarının rolunun artırılması üçün effektiv strategiyalar haqqında məlumatlandırmaq potensialındadır.

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Azərbaycanda sənaye zonaları mühüm infrastruktur, maddi-texniki üstünlüklər və dövlət stimulları təmin etməklə qida sənayesinin böyüməsinə və müasirləşməsinə əhəmiyyətli töhfə verir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, sənaye zonalarının Azərbaycanda qida sektorunun inkişafı və modernləşməsinə xüsusi təsirini araşdıraraq, ölkənin iqtisadi inkişafı üçün unikal perspektiv təklif etməklə orijinal fikirlərə töhfə verir.

Açar sözlər: qida sənayesi, sənaye zonaları, iqtisadi inkişaf.

Giriş

Qida sənayesi xalqların iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır, məşğulluğa, ticarətə və ərzaq təhlükəsizliyinə töhfə verir. Azərbaycanda qida sənayesinin inkişafı sənaye zonalarının yaradılması və böyüməsi ilə sıx bağlıdır. Avropa və Asiyanın qovşağında yerləşən Azərbaycan coğrafi mövqeyindən istifadə edərək regional iqtisadiyyatda mühüm oyunçuya çevrilmişdir. Son onilliklər ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatını neft və qazdan kənarda şaxələndirməyə, qeyri-neft sektorlarının inkişafına böyük diqqət yetirib. Bu şaxələndirmə səyinin mühüm istiqamətlərindən biri qida sənayesidir. Sənaye zonalarının yaradılması bu strategiyanın təməl daşı olub, müxtəlif sənaye sahələrinin, o cümlədən qida istehsalı və emalının inkişafı üçün əlverişli mühit təmin edib.

Azərbaycanda sənaye zonaları konsepsiyası iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi və neft gəlirlərindən asılılığın azaldılması zərurətindən irəli gələn 2000-ci illərin əvvəllərinə təsadüf edir. Hökumət başa düşdü ki, infrastruktur, logistika və həvəsləndiricilərə malik ixtisaslaşdırılmış zonaların yaradılması daxili və xarici investisiyaları cəlb edə, sənaye artımını stimullaşdıra və iş yerləri yarada bilər. Bu zonalar xammala, işçi qüvvəsinə və bazarlara çıxışı maksimum dərəcədə artırmaq üçün strateji cəhətdən yerləşir.

Azərbaycanda qida sənayesi üçün sənaye zonalarının əsas üstünlüklərindən biri müasir infrastrukturun və maddi-texniki təminatın olmasıdır. Bu zonalar qida məhsullarının səmərəli istehsalı və paylanması üçün zəruri olan soyuducu anbarlar, emal müəssisələri, nəqliyyat şəbəkələri kimi ən müasir qurğularla təchiz edilmişdir. Bu cür infrastrukturun olması qida şirkətlərinin əməliyyat xərclərini azaltmaqla yanaşı, onlara ciddi keyfiyyət standartlarına cavab verməyə və qaydalara əməl etməyə imkan verir [2].

Azərbaycanda sənaye zonaları qida sənayesinin xüsusi ehtiyaclarını ödəmək üçün illər ərzində inkişaf etmişdir. Bu zonalar qida emalı şirkətləri üçün infrastruktur, maddi-texniki dəstək və bazarlara çıxış təklif edərək əməliyyatlar qurmaq üçün əlverişli mühit yaradır. Qida məhsulları ilə bağlı müəssisələri müəyyən edilmiş zonalarda qruplaşdırmaqla Azərbaycan sinerji yarada, innovasiyaları təşviq edə və sektorda rəqabət qabiliyyətini artıra bildi.

Sənaye zonalarının inkişafı əlverişli biznes mühitinin yaradılmasına yönəlmiş qanunvericilik islahatları ilə başladı. 2006-cı ildə qəbul edilmiş “Sənaye zonaları haqqında” Qanun bu zonaların yaradılması və fəaliyyətinin əsasını qoyub. O vaxtdan bəri bir neçə sənaye zonası, o cümlədən Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı, Balaxanı Sənaye Parkı və Mingəçevir Sənaye Parkı inkişaf etdirilmişdir. Bu zonalar müxtəlif sənaye sahələrini yerləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Cədvəl 1.

Azərbaycanda qida sənayesinin inkişafında sənaye zonalarının rolu

Aspekt	*Təfərrüatlar*
Sənaye Parkları	Sumqayıt Kimya, Mingəçevir, Qaradağ, Balaxanı, Pirallahı, Ağdam, Araz Vadisi İqtisadi Zonası
Sənaye Məhəllələri	Neftçala, Masallı, Hacıqabul, Sabirabad, Şərur
Vergi güzəştləri	10 il müddətinə korporativ gəlir vergisindən, əmlak vergisindən, torpaq vergisindən və idxal olunan texnikanın ƏDV-dən azad edilməsi; sənaye parklarında 7 il müddətinə gömrük rüsumlarından azad edilməsi.
Sahibkarlara Dəstək	Biznesin effektiv həyata keçirilməsi üçün subsidiyalaşdırılmış kreditlər, sadələşdirilmiş inzibati prosedurlar və müxtəlif xidmətlər
Əsas Sənaye Parkı Fəaliyyətləri	Sumqayıt: Kimya, maşınqayırma, metallurgiya; Balaxanı: Təkrar emal; Qaradağ: Gəmiqayırma; Mingəçevir: Pambıq iplik; Pirallahı: Əczaçılıq və qida məhsulları; Ağdam və Araz vadisi: İnfrastrukturun inkişafı
Strateji Üstünlüklər	Qlobal ticarəti asanlaşdıran beynəlxalq nəqliyyat marşrutlarına yaxınlıq (Orta Dəhliz, Şimal-Cənub Dəhlizi, Lapis Lazuli marşrutu)
İnfrastruktur	Hazır ofislər, nəqliyyat, elektrik, internet, su və qaz bağlantıları daxil olmaqla, “Plug and play” infrastrukturu
İqtisadi Təsir	Sənaye zonaları 2023-cü ilin sonuna qeyri-neft və qaz sənayesi sektoruna 18,6%, qeyri-neft və qaz ixracına isə 23,6% töhfə verib. Məhsullar 65-dən çox ölkəyə ixrac edilir.
Xarici İnvestisiya	Strateji yerləşmə, biznes mühiti və vergi güzəştləri səbəbindən yüksək maraq. Nümunələr: Azerbaijan Vanhong Ceramics Co., Azərsulfat MMC, SOCAR Karbamid Zavodu, SOCAR Polymer MMC
İş yerlərinin yaradılması	10 000-dən çox daimi iş yeri yaradılıb; əlavə investisiya planlarının 7000 daha çox iş yerinin yaradılması gözlənilir.

Mənbə: *İnternet resurları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.*

Cədvəl 1-də sənaye zonalarının Azərbaycanın iqtisadi inkişafında, xüsusilə qida sənayesində mühüm rolu vurğulanır. Cədvəldən əldə edilən əsas məqamlar isə bunlardır:

1. Müxtəlif Sənaye Zonaları və Əmlakları:

- Azərbaycanda hər biri kimya, təkrar emal, gəmiqayırma, pambıq iplik istehsalı, əczaçılıq və qida məhsulları kimi müxtəlif sektorlara yönəlmiş bir neçə sənaye parkı və mülkləri yaradıb. Bu müxtəliflik sənaye ehtiyaclarını ödəməyə kömək edir, ümumi iqtisadi artımı təşviq edir.

2. Vergi və Maliyyə Həvəsləri:

- Bu zonalar əhəmiyyətli vergi güzəştləri və maliyyə stimulları təklif edir. Məsələn, bu zonalardakı sahibkarlıq subyektləri on il müddətinə korporativ gəlir vergisi, əmlak vergisi, torpaq vergisi və ƏDV-dən azad edilir ki, bu da əməliyyat xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır və investisiyaları həvəsləndirir. Bu cür stimullar həm yerli, həm də xarici investorların cəlb edilməsi, iqtisadi fəallığın stimullaşdırılması və iş yerlərinin yaradılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

3. Sahibkarlara Dəstək:

- Hökumət subsidiyalaşdırılmış kreditlər, sadələşdirilmiş inzibati prosedurlar və müxtəlif biznes xidmətləri vasitəsilə əlavə dəstək göstərir. Bu dəstək sistemi biznesin aparılmasının asanlığını artırmaq üçün nəzərdə tutulub ki, bu da Azərbaycanın qlobal miqyasda biznesin aparılmasının asanlığı üzrə yüksək reytinqində öz əksini tapıb.

4. Strateji Yer və İnfrastruktur:

- Bu sənaye zonalarının əsas beynəlxalq nəqliyyat marşrutları boyunca (Orta Dəhliz, Şimal-Cənub Dəhlizi və Lapis Lazuli marşrutu kimi) strateji yerləşməsi qlobal ticarəti asanlaşdırır. "Plug & Play" infrastrukturu müəssisələrin əsas kommunal xidmətlər və logistikadan narahat olmadan tez fəaliyyətə başlaya bilməsini təmin edir və bu zonaların cəlbediciliyini daha da artırır.

5. İqtisadi təsir və iş yerlərinin yaradılması:

- 2023-cü ilin sonuna sənaye zonaları Azərbaycanın qeyri-neft sənaye sektoruna və ixracına əhəmiyyətli töhfə verib. 10 000-dən çox daimi iş yerinin yaradılması zonaların işsizliyin azaldılmasında və yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılmasında rolunu nümayiş etdirir. Planlaşdırılan gələcək investisiyalar davamlı artım və inkişaf potensialından xəbər verir.

6. Xarici İnvestisiya və İnnovasiya:

- Cədvəldə bu zonalara xarici investisiyaların bir neçə nümunəsi qeyd edilir, Azərbaycanın qlobal şirkətləri cəlb etmək qabiliyyəti vurğulanır. "Azerbaijan Vanhong Ceramics Co." və "SOCAR Polymer" MMC kimi qabaqcıl texnologiyalara və istehsal proseslərinə investisiyalar zonaların innovasiya və texnoloji tərəqqinin təşviqində rolunu vurğulayır.

7. Sektor üzrə Xüsusi töhfələr:

- Xüsusi sənaye parkları iqtisadiyyat üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən sektorlara, məsələn, kimya üzrə Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı və əczaçılıq və qida məhsulları üzrə Pirallahı Sənaye Parkına diqqət yetirir. Bu sektora xüsusi diqqət daxili tələbatın ödənilməsinə kömək edir və balanslaşdırılmış və dayanıqlı iqtisadiyyata töhfə verən ixtisaslaşmış sənayeləri dəstəkləyir.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanın sənaye zonaları sənayenin inkişafı üçün əlverişli mühit yaratmaqla, sahibkarlara dəstək verməklə, xarici investisiyaları cəlb etməklə və iş yerləri yaratmaqla ölkənin iqtisadi strategiyasında mühüm rol oynayır. Hərtərəfli vergi və maliyyə güzəştləri, strateji infrastruktur və yerləşmə üstünlükləri ilə birlikdə bu zonaları bizneslər üçün olduqca cəlbedici edir və bununla da davamlı iqtisadi inkişafa təkan verir [4].

Sənaye Zonalarının Qida Sənayesi üçün Faydaları

Sənaye zonalarının ən mühüm üstünlüklərindən biri ən müasir infrastruktura çıxışdır. Bu zonalar müasir avadanlıqlarla, o cümlədən su təchizatı, elektrik enerjisi, tullantıların idarə olunması, nəqliyyat şəbəkələri ilə təchiz olunub. Qida sənayesi üçün etibarlı infrastruktur gigiyena standartlarını qorumaq, xammalın və hazır məhsulların vaxtında çatdırılmasını təmin etmək və istehsal xərclərini minimuma endirmək üçün çox vacibdir [6].

Sənaye zonaları Azərbaycanda qida istehsalçılarının daxili və beynəlxalq bazarlara qoşulmasında mühüm rol oynayır. Qida istehsalı müəssisələrini təyin olunmuş zonalarda mərkəzləşdirməklə şirkətlər miqyas iqtisadiyyatından faydalana və daha geniş müştəri bazasına daxil ola bilərlər. Bundan əlavə, sənaye zonaları gömrük rəsmiləşdirilməsi xidmətləri, ixrac stimulları və xarici alıcılarla şəbəkələşmə imkanları təqdim etməklə ticarəti asanlaşdırır. Bu, Azərbaycanda yeyinti sənayesinə öz əhatə dairəsini genişləndirməyə və yeni bazarlara çıxmağa imkan verib, ixraca əsaslanan artıma təkan verib və ölkənin etibarlı qida tədarükçüsü kimi nüfuzunu artırıb.

Sənaye zonaları çox vaxt strateji cəhətdən kənd təsərrüfatı sahələrinin yaxınlığında yerləşir və qida emalı şirkətlərinə xammala asan çıxış imkanı verir. Bu yaxınlıq nəqliyyat xərclərini və vaxtı azaldır, təzə məhsulun tez emal edilməsini və paylanmasını təmin edir. Məsələn, Bakının yaxınlığında yerləşən Balaxanı Sənaye Parkı əsas kənd təsərrüfatı rayonlarına yaxındır və qida emalı şirkətləri üçün səmərəli təchizat zəncirlərini asanlaşdırır.

Tez xarab olan malların vaxtında çatdırılmasına əsaslanan qida sənayesi üçün səmərəli logistika həyati əhəmiyyət kəsb edir. Sənaye zonaları adətən anbarlar, soyuducu anbarlar və nəqliyyat əlaqələri daxil olmaqla qabaqcıl logistika infrastrukturuna malikdir. Bu imkanlar qida şirkətlərinə tədarük zəncirlərini daha effektiv idarə etməyə kömək edir, korlanmanı azaldır və məhsulların optimal vəziyyətdə bazarlara çıxmasını təmin edir.

Sənaye zonaları daxilində fəaliyyət göstərmək qida şirkətlərinə miqyasda qənaət etməyə imkan verir. Tullantıların idarə edilməsi, təhlükəsizlik və inzibati dəstək kimi ortaq infrastruktur və

xidmətlər əməliyyat xərclərini aşağı salır. Bundan əlavə, xammalın toplu alınması və birgə logistika razılaşmaları xərcləri daha da azaldır. Bu qənaətlər istehlakçılara ötürülə bilər ki, bu da Azərbaycanın ərzaq məhsullarını həm daxili, həm də beynəlxalq bazarlarda daha rəqabətqabiliyyətli edir [1].

Sənaye zonaları Azərbaycanda qida sənayesi üçün innovasiya və əməkdaşlıq mərkəzləri rolunu oynayır. Qida istehsalçılarını, tədqiqatçıları və siyasətçiləri ortaq bir məkanda bir araya gətirməklə, bu zonalar bilik mübadiləsini, texnologiya transferini və birgə tədqiqat təşəbbüslərini asanlaşdırır. Bu əməkdaşlıq ekosistemi Azərbaycanın qida sənayesinin rəqabət qabiliyyətini artıran və onu regionda lider kimi yerləşdirən yeni məhsulların, proseslərin və biznes modellərinin inkişafına səbəb olub.

Sənaye zonaları çox vaxt innovasiya və texnoloji tərəqqi mərkəzlərinə çevrilir. Bu zonalardakı şirkətlər tədqiqat institutları ilə əməkdaşlıq edə və texnologiya transferi təşəbbüslərindən faydalana bilərlər. Xüsusilə qida sənayesi qabaqcıl emal üsullarını mənimsəmək, məhsulun keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq və yeni məhsullar hazırlamaq üçün bu imkanlardan istifadə edə bilər. Məsələn, Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı qida sənayesi şirkətləri ilə elmi-tədqiqat institutları arasında əməkdaşlığı asanlaşdıraraq, qida məhsullarının qablaşdırılması və konservasiyası sahəsində yeniliklərə gətirib çıxarıb [5].

Azərbaycanda yeyinti sənayesinin inkişafına təkan verən sənaye zonalarının uğuru hökumət tərəfindən göstərilən fəal dəstək və əlverişli siyasət mühitinə aid edilə bilər. Məqsədli təşviqlər, vergi güzəştləri və tənzimləyici islahatlar vasitəsilə hökumət sənaye zonalarına investisiyaları təşviq etdi və qida şirkətləri üçün biznes üçün əlverişli mühit yaratdı. Bundan əlavə, dövlət və özəl sektorlar arasında strateji tərəfdaşlıq qida sənayesinin böyüməsini dəstəkləmək, davamlı inkişafı və uzunmüddətli rəqabət qabiliyyətini təmin etmək üçün siyasət və təşəbbüslərin uyğunlaşdırılmasına imkan yaradıb.

Azərbaycanın sənaye zonalarının əsas diqqəti ixracyönümlü sənaye sahələrinə yönəldilib. Beynəlxalq keyfiyyət standartlarına cavab vermək potensialına malik qida sənayesi bu diqqətdən əhəmiyyətli dərəcədə faydalana bilər. Sənaye zonaları şirkətlərə istehsalı genişləndirmək və qlobal bazarlara çıxmaq üçün lazımi infrastruktur və dəstək verir. Hökumətin ticarət sazişləri və tərəfdaşlıqları bu ixrac imkanlarını daha da artırır və Azərbaycanın ərzaq məhsullarının bütün dünyada istehlakçılara çatdırılmasına kömək edir.

Azərbaycan hökuməti sənaye zonalarının yaradılması və böyüməsini dəstəkləmək üçün möhkəm qanunvericilik bazası həyata keçirmişdir. Əsas siyasətlərə vergi güzəştləri, subsidiyalar və sadələşdirilmiş tənzimləmə prosesləri daxildir. Sənaye zonalarında fəaliyyət göstərən şirkətlər vergi güzəştlərindən, azaldılmış gömrük rüsumlarından və elmi-tədqiqat və təkmilləşdirmə fəaliyyətləri üçün maliyyə dəstəyindən istifadə edirlər. Bu stimullar investisiya cəlb etmək, sənaye artımını stimullaşdırmaq və Azərbaycan məhsullarının rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün nəzərdə tutulub.

Hökumət sənaye zonaları daxilində infrastrukturun inkişafına əhəmiyyətli investisiyalar qoyub. Bu investisiyalara yolların, kommunal xidmətlərin və kommunikasiya şəbəkələrinin tikintisi daxildir. Qida sənayesi üçün soyuducu anbar və keyfiyyətə nəzarət laboratoriyaları kimi ixtisaslaşmış obyektlərin inkişafı xüsusilə vacibdir. Bu cür infrastrukturun mövcudluğu qida şirkətlərinə yüksək istehsal və keyfiyyət standartlarını qorumağa imkan verir. İnnovasiyaları inkişaf etdirmək üçün hökumət sənaye zonaları daxilində tədqiqat və təkmilləşdirmə fəaliyyətlərini dəstəkləyir. Qrantlar və subsidiyalar elmi-tədqiqat və təkmilləşdirmə layihələri ilə məşğul olan, xüsusən də qida emalı texnologiyalarının təkmilləşdirilməsinə və məhsulun inkişafına yönəlmiş şirkətlərə verilir. Universitetlər və elmi-tədqiqat institutları ilə əməkdaşlıq təşviq edilir, sənaye və akademiyanın innovasiyaya təkan vermək üçün birlikdə işlədiyi dinamik ekosistem yaradır [3].

Azərbaycan hökuməti ərzaq məhsullarının ixracını təşviq etmək üçün müxtəlif təşəbbüslər həyata keçirib. Bu təşəbbüslərə ticarət missiyaları, beynəlxalq ərzaq sərgilərində iştirak və ikitərəfli ticarət sazişləri daxildir. Sənaye zonaları şirkətlərə beynəlxalq standartlara cavab vermək və

bazar imkanlarını genişləndirmək üçün lazım olan infrastruktur və dəstəyi təmin etməklə bu səylərdə mühüm rol oynayır.

Çoxsaylı güzəştlərə və dövlət dəstəyinə baxmayaraq, sənaye zonalarında fəaliyyət göstərən şirkətlər tez-tez bürokratik maneələrlə üzləşirlər. Mürəkkəb tənzimləmə prosesləri, icazələrin alınmasında gecikmələr və inzibati səmərəsizliklər biznes əməliyyatlarına mane ola bilər. Bu çağırışlar bürokratik yazışmaları idarə etmək üçün resursları olmayan kiçik və orta müəssisələr (KOB) üçün xüsusilə qorxulu ola bilər.

Sənaye zonaları daxilində infrastrukturun inkişafında əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunsa da, bəzi ərazilər hələ də qeyri-adekvatlıqla üzləşir. Davamlı enerji təchizatı, pis yol şəraiti və müasir qurğulara çıxışın məhdudluğu qida şirkətlərinin səmərəliliyinə və rəqabət qabiliyyətinə təsir edə bilər. Bu infrastruktur boşluqlarının aradan qaldırılması sənaye zonalarının düzgün işləməsini təmin etmək və daha çox investisiya cəlb etmək üçün vacibdir.

Maliyyəyə çıxış sənaye zonalarında fəaliyyət göstərən KOM-lar üçün ciddi problem olaraq qalır. Yüksək faiz dərəcələri, sərt kredit meyarları və maliyyə məhsullarının məhdud olması kiçik biznesin inkişafını məhdudlaşdıra bilər. Hökumət müxtəlif maliyyə dəstəyi sxemləri təqdim edib, lakin qida sənayesində KOM-ların əlverişli kreditlərə çıxışını yaxşılaşdırmaq üçün daha çox iş görülməlidir.

Sənaye zonaları təbiətinə görə ekoloji problemlər yarada bilən sənaye fəaliyyətlərini cəmləşdirir. Tullantıların idarə edilməsi, çirklənməyə nəzarət və davamlı resurslardan istifadə həll edilməli olan kritik məsələlərdir. Qida sənayesi üçün ekoloji dayanıqlığın yüksək standartlarını qorumaq məhsulun təhlükəsizliyini təmin etmək və beynəlxalq bazar tələblərinə cavab vermək üçün önəmlidir.

Qida sənayesi qabaqcıl emal avadanlığını idarə etməyə və keyfiyyətə nəzarətin yüksək standartlarını təmin etməyə qadir olan ixtisaslı işçi qüvvəsini tələb edir. Bununla belə, çox vaxt adekvat təlim keçmiş kadr çatışmazlığı olur. Peşə təhsili və təhsil proqramlarına sərmayə qoymaq lazımi bacarıqları inkişaf etdirmək və sənaye zonaları daxilində qida sənayesinin böyüməsini dəstəkləmək üçün çox vacibdir [7].

Gələcək Perspektivlər və Strateji Tövsiyələr

Sənaye zonalarının faydalarını maksimum dərəcədə artırmaq üçün infrastrukturun inkişafına sərmayə yatırmağa davam etmək vacibdir. Buraya nəqliyyat şəbəkələrinin təkmilləşdirilməsi, kommunal xidmətlərin təkmilləşdirilməsi və qida sənayesi üçün ixtisaslaşmış obyektlərin tikintisi daxildir. Dövlət-özəl tərəfdaşlığı infrastruktur layihələri üçün resursların və təcrübənin səfərbər edilməsində dəyərli vasitə ola bilər.

Tənzimləmə proseslərinin sadələşdirilməsi və bürokratik maneələrin azaldılması biznes üçün əlverişli mühitin yaradılması üçün çox vacibdir. İcazə ərizələri üçün rəqəmsal platformaların tətbiqi, inzibati prosedurların sadələşdirilməsi və şəffaflığın artırılması sənaye zonalarında biznesin aparılması asanlığını əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdıra bilər. Bu tədbirlər təkcə iri korporasiyalara deyil, həm də əməliyyatlarını qurmaq və genişləndirmək istəyən KOM-lara fayda verəcəkdir.

Qida sənayesinin inkişafı üçün KOM-lar üçün maliyyə imkanlarının genişləndirilməsi çox vacibdir. Hökumət aşağı faizli kreditlər və kredit zəmanətləri kimi uyğunlaşdırılmış maliyyə məhsulları hazırlamaq üçün maliyyə institutları ilə əməkdaşlıq edə bilər. Sənaye zonaları daxilində KOM-ların inkişafı üçün xüsusi fondların yaradılması kiçik biznesin inkişafı üçün lazımi maliyyə dəstəyi də verə bilər.

Sənaye zonaları daxilində ekoloji davamlılığın təmin edilməsi qida sənayesinin uzunmüddətli həyat qabiliyyəti üçün vacibdir. Tullantıların idarə edilməsində ciddi təcrübələrin tətbiqi, bərpa olunan enerjidən istifadənin təşviqi və davamlı resurslardan istifadənin təşviqi həyati vacib tədbirlərdir. Şirkətlər fəaliyyətlərini qlobal ekoloji standartlara uyğunlaşdıraraq yaşıl texnologiyalar və təcrübələri mənimsəməyə təşviq edilməlidir.

Qida sənayesinin uğuru üçün ixtisaslı işçi qüvvəsinin yaradılması çox vacibdir. Hökumət sənayenin maraqlı tərəfləri ilə əməkdaşlıq edərək, peşə təhsili və təhsil proqramlarına investisiya

qoymalıdır. Sənaye zonaları daxilində təlim mərkəzlərinin yaradılması işçilər üçün praktiki təlim təmin edə, onların qabaqcıl emal avadanlıqlarını idarə etmək və keyfiyyətə nəzarətin yüksək standartlarını saxlamaq üçün lazım olan bacarıqlara malik olmasını təmin edə bilər.

Qida sənayesində innovasiyaların inkişafı üçün tədqiqat və inkişafa davamlı investisiyalar vacibdir. Hökumət qida emalı texnologiyalarının təkmilləşdirilməsinə, məhsulun inkişafına və davamlılığa yönəlmiş elmi-tədqiqat layihələri üçün qrantlar və subsidiyalar ayırmalıdır. Sənaye və akademiya arasında əməkdaşlığın təşviq edilməsi innovasiyaları və texnoloji irəliləyişləri təşviq edən dinamik bir ekosistem yarada bilər.

İxrac imkanlarının genişləndirilməsi qida sənayesinin inkişafı üçün çox vacibdir. Hökumət ticarət missiyaları, ərzaq sərgilərində iştirak və ikitərəfli ticarət sazişləri vasitəsilə Azərbaycan ərzaq məhsullarının beynəlxalq bazarlarda təbliğini davam etdirməlidir. Sənaye zonaları şirkətlərə beynəlxalq standartlara cavab vermək və bazar imkanlarını genişləndirmək üçün lazım olan infrastruktur və dəstəyi təmin etməklə bu səydə mühüm rol oynaya bilər.

Beynəlxalq əməkdaşlıq Azərbaycanın qida sənayesinə dəyərli təcrübə və investisiya gətirə bilər. Hökumət xarici şirkətlər, tədqiqat institutları və sənaye assosiasiyaları ilə fəal şəkildə tərəfdaşlıq axtarmalıdır. Bu əməkdaşlıq texnologiya transferini asanlaşdıra, innovasiyaları gücləndirə və Azərbaycan ərzaq məhsulları üçün yeni bazarlar açа bilər.

Nəticə

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda yeyinti sənayesinin inkişafında sənaye zonalarının rolu sektorun yüksəlişində və uğurunda mühüm yer tutur. Sənaye zonaları lazımi infrastrukturu, bazara çıxışı, innovasiya imkanlarını və dövlət dəstəyini təmin etməklə Azərbaycanın qida sənayesini daha da genişlənmək üçün əhəmiyyətli potensiala malik dinamik və rəqabətqabiliyyətli sektora çevirib. Azərbaycan sənaye inkişafı və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə prioritet verməkdə davam etdiyindən, sənaye zonalarının güclü tərəflərindən istifadə etmək qida sənayesinin tam potensialının reallaşdırılması və gələcək illərdə davamlı inkişafın təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək.

Sənaye zonalarının yaradılması Azərbaycanda qida sənayesinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. Bu zonalar müasir infrastruktura, logistika imkanlarına və hökumətin təşviqlərinə çıxış təmin etməklə qida emalı və istehsal şirkətlərinin inkişafı üçün əlverişli mühit yaratmışdır. Çətinliklərə, o cümlədən bürokratik əngəllərə, infrastruktur boşluqlarına və maliyyə imkanlarına baxmayaraq, Azərbaycanın qida sənayesində sənaye zonalarının gələcək perspektivləri ümidvericidir.

Sənaye zonalarının potensialını tam reallaşdırmaq üçün mövcud problemləri həll etmək və dəstək mexanizmlərini təkmilləşdirmək vacibdir. Bura infrastruktura sərmayə qoyuluşu, bürokratik proseslərin sadələşdirilməsi, maliyyəyə çıxışın yaxşılaşdırılması, ekoloji davamlılığın təşviqi və ixtisaslı işçi qüvvəsinin yaradılması daxildir. Bu strateji tövsiyələri həyata keçirməklə Azərbaycan qida sənayesini daha da gücləndirə, dayanıqlı iqtisadi artıma nail ola və qlobal bazarda mövqeyini gücləndirə bilər. Davamlı investisiyalar və innovasiyalar vasitəsilə sənaye zonaları Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyasının təməl daşı olaraq qalacaq, qida sənayesinin artımına təkan verəcək və ölkənin ümumi rifahına töhfə verəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. İsveçrə-Azərbaycan Ticarət və Sənaye Palatası. Sənaye parkları. [SACCI] saytından alındı (https://www.sacci.ch/invest-in-azerbaijan/industrial-parks/)
2. Aze.Media. (26 fevral 2024-cü il). Azərbaycanın sənaye zonaları – regional innovasiyalar üçün katalizator. [Aze.Media]-dan alındı (https://aze.media/industrial-zones-of-azerbaijan-catalyst-for-regional-innovations/)
3. Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu (AZPROMO). (2023). Azərbaycanda sənaye parkları və məhəlləri. [AZPROMO]-dan alındı (http://www.azpromo.az/industrial-parks)

4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. (2023). Sənaye zonalarının Azərbaycan iqtisadiyyatına təsiri. [StatGov.az]-dan alındı (https://www.stat.gov.az/news/detail.php?lang=en&id=601)
5. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi. (2023). Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı. [Economy.gov.az] saytından alındı (https://www.economy.gov.az/az/article/development-of-non-oil-sector/30590)
6. Dünya Bankı Qrupu. (2023). Azərbaycanda Biznesin aparılması 2023. [Dünya Bankından] alındı (https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/azerbaijan)
7. Azərbaycan İnvestisiyaların Təşviqi Agentliyi. (2023). Azərbaycanda sənaye zonalarının strateji üstünlükləri. [Invest Azerbaijan] saytından alındı (https://www.invest-azerbaijan.com/industrial-zones)

Фарид Фикрет оглы Бабаев
Кандидат наук, доцент, БГУ
farid.babayev.bsu@gmail.com

Роль промышленных зон в развитии пищевой промышленности Азербайджана

Резюме

Цель исследования является анализ того, как промышленные зоны способствуют росту и модернизации пищевой промышленности в Азербайджане.

Методология работы включает в себя многогранный подход к сбору, анализу и интерпретации данных.

Прикладная значимость исследования заключается в его потенциале информировать политиков и заинтересованных сторон об эффективных стратегиях повышения роли промышленных зон в развитии пищевой промышленности Азербайджана.

Результаты исследования показывают, что промышленные зоны в Азербайджане вносят значительный вклад в рост и модернизацию пищевой промышленности, предоставляя необходимую инфраструктуру, логистические преимущества и государственные стимулы.

Оригинальность и научная новизна исследования дает оригинальные идеи, изучая специфическое влияние промышленных зон на рост и модернизацию пищевого сектора в Азербайджане, предлагая уникальный взгляд на экономическое развитие страны.

Ключевые слова: пищевая промышленность, промышленные зоны, экономическое развитие.

Farid Fikrat Babayev
PhD, associate professor, BSU
farid.babayev.bsu@gmail.com

The role of industrial zones in the development of the food industry in Azerbaijan

Summary

The purpose of the study. The main purpose of the study is to analyze how industrial zones contribute to the growth and modernization of the food industry in Azerbaijan.

The methodology of the work encompasses a multi-faceted approach to gather, analyze, and interpret data.

The applied importance of the research lies in its potential to inform policymakers and industry stakeholders about effective strategies for enhancing the role of industrial zones in the development of Azerbaijan's food industry.

The results of the research indicate that industrial zones in Azerbaijan significantly contribute to the growth and modernization of the food industry by providing essential infrastructure, logistical advantages, and government incentives.

The originality and scientific innovation of the research contributes original insights by examining the specific impact of industrial zones on the growth and modernization of the food sector in Azerbaijan, offering a unique perspective on the country's economic development.

Keywords: food industry, industrial zones, economic development